

fic, no hauria d'admetre més línies que el canvi de color que assenyalen les isoglosses. Sens dubte, aquesta és una circumstància aliena als investigadors de l'EHHA que hauran hagut d'acceptar algunes condicions per tal d'optar als ajuts governamentals navarresos.

Tornant a afers lingüístics, val a dir que les fronteres entre els punts d'enquesta no responen a criteris geogràfics, administratius ni lingüístics sinó que són creats a partir de polígons de Thiessen; aquest factor en simplifica la lectura malgrat ser artificial.

Els colors que s'han triat per als mapes són arbitraris, llevat del blanc i el gris. El primer es fa servir quan no s'ha obtingut resposta o bé no s'ha fet la pregunta en una localitat; el segon remet al superlema "altres".

Dit això i recuperant el que ja dèiem més amunt, el mapa pot reproduir fins i tot tres respostes per localitat d'enquesta, dues de directes i una de proposada. De fet, en els casos en què es recullen dues o més respostes el territori presenta un color barrat que assenyalava aquest fet.

En alguns casos, com s'esmentava abans, el mapa d'interpretació de dades pot tenir el suport d'un petit mapa situat a la plana esquerra, el qual no inclou totes les respostes tal i com han estat recollides sinó que sintetitza les respostes en els lemes més generals. Aquests petits mapes són un ajut excel·lent per obtenir una informació global d'una llambregada.

A cada mapa, trobem una llegenda que ordena per colors i tonalitats els lemes i superlemes. Al costat, hi pot haver un espai d'anotacions que dona informació lingüística i etnolingüística.

El volum es tanca amb un seguit d'índexs dels mots en espanyol, francès i anglès amb correspondència de mapa i número de pregunta. A continuació, n'hi ha un altre de superlemes i finalment un tercer de respostes.

La pregunta 06010 i conclusió.

A mode d'exemple, comentarem, ja per concloure, la pregunta 06010 "erizo / hérisson / hedgehog / (*Erinaceus europaeus*)". El mapa petit que se situa a l'esquerra presenta el territori dividit en tres grans zones. Així, la primera sota el superlema de *kirikixo*, la segona amb el de *triku* i la tercera amb el de *sagarroi*. Fent ara un cop d'ull al mapa gran de la dreta, visualment ja queda copsat per la tria de colors aquesta tripartició però alhora desglossa cadascun dels superlemes en diversos lemes. Per exemple, sota el superlema de *kirikixo* trobem *kirikolatx*, *kirikiñolatx*, *kirikijo* o *kirikirijo*. És perceptible la riquesa dialectal mitjançant els lemes però alhora en veiem l'alt grau de similitud gràcies a la interpretació del superlema.

Sigui com sigui i malgrat algun aspecte ja esmentat, l'aparició tan esperada dels primers volums de l'EHHA promet uns materials extensos i llaminers, de fàcil consulta, els quals hauran de tenir una gran utilitat per a diversos àmbits de la ciència. Els diversos investigadors queden, així, dotats d'uns recursos inestimables que no han de permetre sinó avançar en el coneixement de la llengua i cultura basques.

Josep DEL RÍO

FALUBA, Kálmán / SZIJJ, Ildikó (ed.) (2009): *Actes del Catorzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes. Universitat Eötvös Loránd de Budapest, 4-9 de setembre de 2006. Volum I: Contactes internacionals de la literatura catalana a partir del Modernisme*. Barcelona: Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes; Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 462 p. (Textos i Estudis de Cultura Catalana, 147).

Tres anys després de la celebració a Budapest el 2006 del XIVè Col·loqui de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, han aparegut els tres volums de les actes on es recullen les diferents intervencions. El comitè organitzador havia fixat com a temes del Col·loqui els següents: 1) Contactes internacionals de la literatura catalana a partir del modernisme, 2) Contactes lingüístics del català amb altres llengües, i 3) Fraseologia. En la «Crònica del Col·loqui» (p. 5-8), redactada pels dos editors

de les actes, queda clar que en el seu moment els organitzadors van decidir entendre per «contacte» no només les influències, sinó també els paral·lelismes, cosa que obria molt més el ventall de la participació. Les actes han estat publicades en tres volums: el primer amb les ponències i comunicacions de l'àmbit de treball referit als contactes internacionals de la literatura catalana contemporània, el segon amb les intervencions de l'apartat de fraseologia i el tercer amb les de l'àmbit del contacte lingüístic, que inclou també tot el que fa referència a la traductologia.

El primer volum —que és el que ara ens ocupa— inclou també, a més de l'esmentada crònica dels editors, el discurs a la sessió inaugural (p. 9-11) i el de cloenda (p. 13-14), tots dos a càrrec d'Albert Hauf, que en aquell moment presidia l'AILLC. Tot i el caràcter eminentment protocol·lari, Hauf destaca en el seu primer parlament la situació política d'un país com Hongria i d'una ciutat com Budapest: «pocs països —diu Hauf— han patit tant, han perdut tant territori i han sigut víctimes de decisions polítiques tan arbitràries, que han retallat el seu territori i condemnat molta de la seva gent a la dispersió d'una vasta Diàspora» (p. 10). En aquest sentit, Hauf no s'està de remarcar les similituds amb la cultura catalana. El volum inclou també la conferència inaugural, a càrrec de Joaquim Mallafrè i titulada «Traduccions del català, avui. Dades i reflexions» (p. 15-36). S'hi aporta un bon nombre de dades estadístiques sobre la traducció d'obres catalanes, tant per llengües com per autors, es ressegueix algun exemple concret i es fan un seguit de suggeriments finals sobre el camí a seguir en el futur immediat. Un d'aquests suggeriments, precisament, és el que demana «impulsar estudis sobre autors catalans que, tot analitzant-los literàriament, poguessin cobrir les necessitats dels traductors estrangers» (p. 32).

Les dues ponències de l'àmbit literari van ser encarregades a Marina Abràmova (de la Universitat Lomonósov de Moscou) i a Katalin Kulin (de la Universitat Eötvös Loránd de Budapest). Marina Abràmova dissertà sobre «Traducció del *Tirant lo Blanc* en rus. Una altra llengua, un altre lector?» (p. 37-45). El que hi fa és bàsicament una reflexió sobre la seva experiència personal com a traductora del *Tirant*, amb especial atenció als problemes que va haver de resoldre. El text publicat es mou a mig camí entre el caràcter testimonial i l'anàlisi científica. Katalin Kulin s'ocupà de «*Les veus de Pamano* de Jaume Cabré i *El districte de Sinistra* d'Ádám Bodor: paral·lelismes i divergències» (p. 47-56). S'hi apunten diversos punts de contacte entre ambdues novel·les, tant pel que fa al contingut com als procediments narratius, els quals són analitzats des dels mètodes convencionals de la literatura comparada.

Les aportacions més interessants del volum les trobem en algunes de les trenta-quatre comunicacions que s'hi recullen, corresponents a l'àmbit literari del Col·loqui, que no són totes les que s'hi van presentar, però gairebé. Hi trobem a faltar, com a mínim, la d'Helena Alvarado sobre l'obra de Maria-Mercè Marçal o la de Salvador Alegret a propòsit de la relació amb el cinema de *La plaça del Diamant* de Mercè Rodoreda i *Era una dona com les altres* de Francesc Trabal. Algunes d'aquestes comunicacions són veritablement exemplars, amb aportacions de primer ordre als estudis de literatura contemporània. Dues d'elles estan relacionades, a més, amb les connexions entre la literatura catalana i l'hongaresa, amb focalització en ambdós casos en el cas del teatre. Una és la de Francesc Foguet i Boreu («El teatre hongarès a l'escena catalana, 1939-2003», p. 171-184), amb un repàs minuciós a la recepció, centrada sobretot en els casos de Ferenc Molnár i de Gábor Zsámbéki, així com al paper de Ricard Salvat durant els anys 80 com a director del Festival Internacional de Teatre de Sitges. L'altra és la d'Enric Gallén («Ferenc Molnár i el teatre català d'entreguerres», p. 221-236), que desenvolupa a fons alguns dels apunts de Foguet a propòsit del dramaturg hongarès. En el terreny de la comparació entre la literatura catalana i l'hongaresa cal esmentar també dues altres excel·lents comunicacions. En primer lloc la de Jordi Giné de Lasa sobre «La literatura hongaresa en la formació de l'imaginari nacionalista a Catalunya» (p. 237-248), en la qual repassa tot un seguit d'apropriacions que autors catalans han fet de temes provinents de la literatura hongaresa, des del XIX i fins a Joan Arús (amb moltes dades fins ara ben desconegudes especialment pel que fa al període modernista). En segon lloc la de Manuel Llanas i Ramon Pinyol a propòsit de «L'activitat de Ferenc Olivér Brachfeld a Catalunya: algunes notícies» (p. 295-307), que ressegueix les diferents etapes de l'intel·lectual hongarès a Catalunya i cataloga les traduccions que publicà i les col·laboracions a la revista *Mirador*. Hi ha una tercera comunicació en aquesta mateixa línia, que mereix ser esmentada (la de Josep M. Frigola Sèculi titulada «Les traduccions de

l'hongarès a Catalunya en la immediata postguerra, 1939-1945», p. 205-220), la qual es queda a un nivell de catalogació descriptiva (prou interessant, certament) més que no pas d'anàlisi interpretativa.

Més enllà de la comparació entre la literatura catalana i l'hongaresa, sobresurten també les comunicacions de Joan Armangué i Herrero sobre «Tradicions de l'intimisme en l'obra d'Apel·les Mestres (1874-1883)» (p. 57-67), en la qual s'analiza el curiós concepte de poesia íntima de què se servia el poeta; de Sílvia Coll-Vinent sobre «Pau Romeva, literat» (p. 99-115), amb un repàs a la biografia intel·lectual de Romeva, amb especial atenció a la seva feina de traductor i divulgador de l'obra de Chesterton; de Jordi Malé sobre la influència de la tradició europea en el tractament del tema amorós per part del Marià Manent dels anys trenta («“L'amor tenia arran de llavis”. Yeats, Rilke i altres presències a *L'ombra* de Marià Manent», p. 331-344); de Francesc Massip sobre «Teatre català i dramaturgia europea» (p. 345-356), amb un títol excessivament genèric, però amb aportacions de primer ordre especialment a propòsit de la dramaturgia de Jordi Casanovas; de Mireia Sopena i Buixens sobre «Intel·lectuals i pensament sota censura. Les traduccions de “Llibres a l'abast” (1963-1977)» (p. 415-425), elaborada bàsicament a partir d'informes de censura i de material inèdit conservat a l'editorial. També cal esmentar particularment la comunicació d'Eliseu Trenc que, com és costum en la seva feina investigadora, arriba a la literatura bàsicament des del món de les arts plàstiques. Aquesta vegada s'ocupa de manera extensa i documentada de la incorporació a Catalunya d'algunes de les idees estètiques bàsiques de l'idealisme ja en els anys 80 del segle XIX, just abans de l'impacte modernista («La recepció de l'art i la literatura idealistes a Catalunya», p. 437-460).

Hi ha també altres comunicacions dignes de ser destacades, centrades en temes d'àmbit molt més reduït i especialitzat (la qual cosa no és pas un demèrit, és clar). És el cas de «Joan Costa, un traductor a l'ombra» (p. 185-191) de Judit Fontcuberta i Famadas, que recupera la biografia d'un traductor terrassenc ben actiu però pràcticament desconegut; o de «Entre la ideologia i els sons. La recepció de les cançons-poema de Raimon a la Polònia comunista» (p. 269-278) d'Alfons Gregori i Gomis, que repassa la tria de textos en algunes antologies i rescata curioses referències de premsa.

En una línia similar tenim les comunicacions amb temes aparentment de més abast, però sobre els quals només es presenta un petit apunt susceptible de ser desenvolupat en el futur. Són les de Pilar Arnau i Segarra, que compara la Lònia Guiu de les novel·les policiaques de Maria Antònia Oliver amb els personatges d'autores alemanyes («“La colleccionista de pintallavis”: paral·lismes entre les novel·les detectivesques de Maria Antònia Oliver i les de les seues col·legues autores dels *Frauenkrimis* alemanys», p. 69-78); de Montserrat Bacardí sobre «La traducció en la narrativa de Ramon Folch i Camarasa» (p. 79-86), amb una distinció interessant a propòsit de la traducció com a *modus operandi* i *modus vivendi*; de Josefina Bueno i Carles Cortès sobre traduccions de literatura magrebina francòfona en el mercat català («La recepció catalana dels textos magrebins francòfons actuals», p. 117-128); de Pilar Godayol sobre «Traductores de Virginia Woolf al català», (p. 249-256), amb atenció a la feina de Roser Cardús, Helena Valentí, Marta Pera i, sobretot, Maria-Antònia Oliver; de Joan M. Ribera Llopis sobre «Notícies i traduccions catalanoromaneses al llindar del Nou-cents» (p. 383-392), que presenta un «primerenc contrast de concomitàncies» (p. 390) entre aquestes dues tradicions literàries; i de Llorenç Soldevila i Balart sobre «La traducció de l'obra de Jaume Cabré a les llengües centreeuropees» (p. 403-413), amb interessants reflexions a propòsit de problemes concrets que els traductors han plantejat en trobades conjuntes.

Hi ha d'altres comunicacions amb títols i plantejaments suggeridors però resultats entre correctes i discrets. Els congressos i col·loquis —i en això, segurament, la hispanística va per davant de la catalanística— acostumen a estar farcits de treballs d'aquests tipus, que cal valorar, sí, però en el seu punt just. Generalment són correctes, però no fan brillants aportacions al tema que tracten. Seria el cas, en el volum que ens ocupa, de Dari Escandell («El pes de la literatura russa en l'obra de Joan Puig i Ferrer: el cas de *Camins de França*», p. 135-147); Anna Esteve («El diari: espill de solituds. F. Formosa, A. Nin, F. Kafka i C. Pavese», p. 149-160); M. A. Francés Díez («Camins de doble sentit: recepció crítica de Montserrat Roig», p. 193-203); M. Dolors Madrenas Tinoco («Dietaris com a quaderns d'escriptura i de lectures. Alguns títols catalans recents», p. 320-329); Agnès Toda («M. Aurèlia Capmany i l'existenci-

alisme», p. 427-436); i Joan Prats Sobreperere («Cinc (arque)tipus femenins en la literatura europea», p. 373-382), que vol fixar —gairebé a pàgina per tipus— la tipologia de la dona angelical, la dona fatal, la dona malenconiosa, la dona trivial i la dona ascensional en la literatura europea del darrer mil·lenni. Així mateix, hi ha casos com els d'Eloi Grasset i la seva reflexió sobre influències, confluències i «exfluències» en la poesia de Pere Gimferrer que es fan difícils de valorar perquè arriba un moment que un no sap si la dificultat de comprensió és producte de la complexitat del model teòric del qual es parteix, dels enrevesaments de la poètica gimferreriana o, simplement, del tipus de redactat a través del qual el comunicant ens obliga a circular («Influències-límit en la poètica de Pere Gimferrer», p. 257-267).

També cal tenir present —i valorar-les adequadament— les aportacions a la catalanística per part d'una sèrie d'estudiosos estrangers, els quals presenten uns resultats que són més clarificadors per a ells mateixos en el seu procés de formació i de coneixement de la cultura catalana que no pas per a especialistes. Són els casos —meritoris, és clar que sí— de Dóra Faix («Noucentisme i *novecentismo*. Paral·lelismes i divergències», p. 161-170); Elena Grínina («La literatura catalana en l'àmbit cultural rus», p. 279-282); i Dóra Bakucz («El mite de Fedra en el teatre català del segle XX i en altres literatures», p. 87-98). També hi ha qui, des d'un punt de partida similar, acaba fent aportacions molt més erudites i de primer ordre, com és el cas de Sylvia Kotlan i la seva recerca a propòsit de Benet Roura Barrios, que ens aclareix moltes coses sobre el «Benet Barrios» que sovint trobem en la premsa de principis del XX («Literatura i filologia catalanes reflectides pel mirall deformant de les cartes de B. Roura i Barrios enviades a Budapest, 1903-1913», p. 283-294); de Patrizio Rigobon («Més enllà de Frankfurt: les traduccions italianes de literatura catalana recent», p. 393-401), molt ben documentat; o de Dan Nosell i la seva incursió en documentació sueca per entendre el rerefons de la candidatura de Guimerà al Nobel («L'acollida de la literatura catalana a Suècia al tombant dels segles XIX i XX i la candidatura de Guimerà al premi Nobel», p. 357-372). En un terreny proper, i en la línia que marca la ponència de Marina Abràmova, hi ha també les comunicacions que recullen bàsicament les experiències personals de traductors a l'hora de plantejar-se la seva feina. És el cas de Silvana Cupiccia a propòsit de la seva versió a l'italià del *Nabí* de Josep Carner («Traducció: bitllet d'anada», p. 129-133) i de Barbara Luczak sobre les proses narratives de Mercè Rodoreda («No hi ha rosa sense espina: traduir *Flors de debò* de Mercè Rodoreda», p. 309-317).

Tot plegat, el volum constitueix un material de primer ordre que permet descobrir algunes línies d'investigació molt interessants i que, sobretot, permet observar el moment àlgid en què es troba la catalanística centreeuropea pel que fa als estudis de literatura catalana contemporània.

Jaume AULET
Universitat Autònoma de Barcelona

FALUBA, Kálmán / SZIJJ, Ildikó (ed.) (2009): *Actes del Catorzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes. Universitat Eötvös Loránd de Budapest, 4-9 de setembre de 2006. Volum II: Fraseologia*. Barcelona: Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes; Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Textos i Estudis de Cultura Catalana, 151), 302 p.

El Catorzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes dedicà tot un dels seus blocs temàtics a la fraseologia, i així resta recollit en les actes: el segon volum consta de les quatre ponències d'aquest àmbit i les disset comunicacions que s'hi presentaren. Jenny Brumme, a «Símbols i llenguatge. Convergències i divergències en les frases fetes» (ponència, en principi presentada a l'àmbit de «contactes lingüístics»), investiga el significat de les frases fetes amb numerals, i observa el valor simbòlic divers que aquests adquireixen en les diferents llengües romàniques. La comparació entre els valors lingüístics i els corresponents que posseeixen en els codis culturals permet observar les coincidències i divergències que es produeixen entre les diferents cultures de l'àmbit estudiat (bàsicament castellà, català, gallec, portuguès i francès, malgrat les referències constants a altres llengües). M. Teresa Espi-